

AMNESTY INTERNATIONAL

Węgry

Niesłyszany płacz

Brak ochrony kobiet przed gwałtami małżeńskimi oraz innymi formami przemocy seksualnej w rodzinie

10 maja 2007

Węgierskie kobiety i dziewczęta poszukujące sprawiedliwości za dokonane na nich gwałty napotykają bariery niemal nie do pokonania. Przestępstwa na tle seksualnym niszczą życie kobiet na całym świecie, a skuteczne ściganie sprawców stanowi dziś wyzwanie dla wszystkich rządów i społeczeństw. Węgierskie władze oraz wymiar sprawiedliwości muszą dodatkowo zająć się problemem uprzedzeń z jakimi stykają się kobiety, które padły ofiarą gwałtu lub innych form przemocy seksualnej. Uprzedzenia te utrudniają kobietom uzyskanie sprawiedliwości czy zadośćuczynienia.

Większość gwałtów oraz innych przestępstw na tle seksualnym dokonywana jest w domach. Najczęściej sprawcami są osoby znane ofiarom - mężowie lub partnerzy. Pomimo, iż liczba badań dotyczących tego zjawiska jest na Węgrzech bardzo mała, to jednak oszacowano, że niemal 1 na 3 kobiety doświadczyła przemocy fizycznej ze strony swojego partnera. Podczas jednego z najnowszych badań, z ponad 1000 badanych kobiet aż 28 procent przyznało się że były bite a ponad 7 procent - że były zmuszane do współżycia.

Gwałt i inne formy przemocy seksualnej są naruszeniami praw człowieka dokonywanymi wobec kobiet. W przypadku dokonania przestępstwa przez osobę prywatną, obowiązkiem władz jest zapewnienie ochrony kobiet. Oznacza to wprowadzenie właściwych przepisów prawnych oraz wdrażanie ich w życie w celu zapewnienia kobietom ochrony przed przemocą, a w przypadku kobiet, które już doświadczyły przemocy – aktywne wspieranie ich w dążeniu do wymierzenia sprawiedliwości i uzyskania zadośćuczynienia. Zadania te zawarte są w międzynarodowych przepisach dotyczących praw człowieka, do których przestrzegania zobowiązały się władze Węgier.

Władze Węgier poczyniły pewne kroki we właściwym kierunku. W 1997 r. gwałt małżeński został uznany za przestępstwo i umieszczony w kodeksie karnym. W 2003 r. Zgromadzenie Narodowe podjęło decyzję o stworzeniu krajowej strategii na rzecz zapobiegania i skutecznego działania w przypadkach przemocy domowej. Także w 2003 r. policja wydała zalecenia dotyczące reagowania w przypadku zetknięcia się z problemem przemocy domowej.

Kobietami chcące dochodzić sprawiedliwości za gwałty i przemoc domową spotykają się z dyskryminacją i trudnościami. Wskazuje to na brak politycznej woli do przeciwstawiania się powszechnym uprzedzeniom obecnym w wymiarze sprawiedliwości jak i w społeczeństwie. Rząd nadal nie zajął się przepisami prawa, wedle których, aby doszło do stwierdzenia zgwałcenia, musi zostać udowodnione, że pokrzywdzona broniła się. Poza tym działania policji są opieszale i brak jest specjalistycznej pomocy prawnej i medycznej. Wszystkie te czynniki powodują niechęć do zgłaszania przestępstw. Kobiety i dziewczęta, które zostały zgwałcone obawiają się, że nikt im w to nie uwierzy i że zostaną napiętnowane.

Amnesty International wzywa władze Węgier do poszanowania, ochrony i wypełniania praw kobiet poprzez wprowadzenie zmian w systemie prawnym, które zapewniłyby dostęp do wymiaru sprawiedliwości oraz określiły standardy działania osób pracujących z osobami pokrzywdzonymi przez przestępstwa seksualne. Amnesty International wzywa władze do rozwijania systemu pomocy dla pokrzywdzonych przestępstwami na tle seksualnym, do przeprowadzenia badań i zbierania danych na ten temat, w celu przekazania ich osobom tworzącym prawo oraz do aktywnego zwalczania uprzedzeń poprzez edukację publiczną. Władze muszą traktować przemoc seksualną równie poważnie jak inne formy przemocy. Dopóki nie zostaną podjęte skuteczne działania dziewczęta i kobiety na Węgrzech nie będą korzystały ze swoich praw do sprawiedliwości i uzyskania zadośćuczynienia za doznane krzywdy.

Konsekwencje gwałtu

Gwałt oraz inne formy przemocy seksualnej mają destrukcyjny wpływ na życie kobiet. Kobiety, które doświadczają przemocy domowej, w tym często także gwałtów, cierpią tak samo jak pokrzywdzone przez inne formy przemocy. Mogą one odnosić fizyczne rany ale i doświadczać znęcania psychicznego czego rezultatem jest poczucie bezsilności i depresja. Dodatkowo pozostają w swoim cierpieniu bez jakiegokolwiek wsparcia emocjonalnego, stykając się z rozpowszechnionymi mitami i uprzedzeniami społecznym, wedle których to one ponoszą winę za agresywne zachowanie partnera.

Wiele zgwałconych kobiet wstydzą się tego co się stało, a w porównaniu do kobiet, które doświadczyły innych form przemocy, niewiele z nich prosi o pomoc. Są również świadome, że w sprawach o gwałt, to pokrzywdzona jest traktowana jako winna, dopóki nie dowiedzie swojej niewinności, podczas gdy sprawca jest niewinny do momentu, gdy jego wina nie zostanie udowodniona. Kobieta pracująca jako sędzia powiedziała Amnesty International:

“Pracuję jako sędzia od 20 lat, ale prawdę mówiąc, sama nie zgłosiłabym gwałtu. To bardzo trudne ze względu na procedury, postawy i stereotypy społeczne. To pokrzywdzona musi się bronić i wszystko udowodnić”

Na Węgrzech wciąż silne są uprzedzenia wobec kobiet które doświadczyły gwałtu lub przemocy w rodzinie. W badaniach przeprowadzonych w 2006 r. na 1200 badanych osób, aż 32 procent przyznało, że to same kobiety są winne gwałtom: 40 procent spośród tych osób to mężczyźni a ponad 25 procent - kobiety. Aż 62 procent ankietowanych nie wiedziało, że gwałt małżeński jest uznawany za przestępstwo. Ponad 15 procent mężczyzn myślało że zmuszanie żony do seksu nie jest gwałtem. Opinię taką podzielało 8 procent kobiet.

Rózsa nie otrzymała pomocy ani od przyjaciół ani krewnych, chociaż mąż regularnie bił ją i gwałcił. W rzeczywistości próbowali oni nawet tłumaczyć i usprawiedliwiać przemoc ze strony męża. Rózsa powiedziała Amnesty International:

“Kiedy zaczął bić mnie regularnie, jego ojciec stwierdził że ma rację... Kiedy zawiadomiłam policję, Ci stwierdzili jedynie, że poprzedniego dnia w pubie zachowywał się normalnie... Wstydziałam się mówić o tym moim znajomym. Wszyscy uważali, że kobiety powinny znosić te rzeczy.”

Wszystkie gwałty mają destrukcyjny wpływ na psychikę pokrzywdzonej, ale gwałt dokonany przez bliskiego partnera sprawia, że jest ona stale narażona na ataki, bezsilność i brak zrozumienia ze strony otaczających ją osób. Często uważa się, że to ona ponosi pełną odpowiedzialność za te ataki.

Główną przeszkodą w postępowaniu karnym jest wysoki procent spraw, które zostają zakończone w trakcie postępowania karnego. Duża ich liczba „wypada” z postępowania, nie docierając nawet do sądu lub nie kończy się skazaniem. Policja może nie ustalić sprawcy, pokrzywdzona lub inni świadkowie wycofują swoje zeznania lub nie wywierają nacisku na postawienie zarzutów. W takim przypadku sprawa może zostać uznana za „fałszywe doniesienie”. Ponadto policja, prokuratorzy oraz sędziowie mogą zdecydować o umorzeniu śledztwa z powodu braku dowodów.

Pomimo dużej liczby spraw, które nie kończą się wydaniem wyroku przez sąd, ilość wydanych na Węgrzech wyroków skazujących w sprawach o gwałty i inne przestępstwa na tle seksualnym jest jedną z najwyższych w Europie. Wyroki skazujące są wydawane w ponad połowie przypadków. Niestety z powodów uprzedzeń z jakimi spotykają się kobiety w kontakcie z wymiarem sprawiedliwości, na policję zgłaszana jest niewielka liczba tego typu spraw. Innymi powodami tego stanu rzeczy jest niedoskonałe prawo, słabo w tego typu sprawach przeszkolona i wykwalifikowana policja oraz brak dostatecznego systemu pomocy i wsparcia dla pokrzywdzonych.

Wadliwe przepisy prawne dotyczące gwałtów

Węgierskie przepisy dotyczące zgwałcenia powinny zostać pilnie zreformowane. Kodeks karny definiuje zgwałcenie i inne przestępstwa na tle seksualnym jako „przestępstwa przeciwko małżeństwu, rodzinie, młodzieży i moralności seksualnej”. Takie sformułowanie usuwa w cień krzywdę zadaną pokrzywdzonym i tym samym powoduje milczenie z ich strony w obawie, że nawet złożone

doniesienie może źle wpłynąć na ich pozycję w środowisku. Rada Europy zaleciła państwom członkowskim, aby akty przemocy fizycznej i seksualnej definiować jako naruszenie „wolności i integralności fizycznej, psychicznej i/ lub seksualnej”.

Według obecnego kodeksu karnego, aby można było mówić o zgwałceniu, musi dojść do użycia siły poprzez użycie przemocy lub stworzenie zagrożenia użycia przemocy. Taka definicja skutecznie odbiera kobietom prawo do autonomii seksualnej oraz integralności fizycznej, a także nie zapewnia właściwej ochrony przed przemocą. W praktyce bowiem sądy przyjęły, że bez względu na to, jak poważne było zagrożenie dla bezpieczeństwa kobiety, to ona zgodziła się ona na stosunek seksualny, o ile nie zostanie udowodnione, że stawiała opór.

János and Szilvia, para w średnim wieku, w drodze do domu zostali zaatakowani przez czterech młodych mężczyzn. Janos został pobity i ranny a Szilvia zgwałcona. Wszyscy czterej mężczyźni otrzymali wyroki w zawieszeniu, ale po apelacji trzech z nich zostało uniewinnionych, zaś czwarty otrzymał wyrok w zawieszeniu. Sąd stwierdził, że „pokrzywdzona powinna stawiać opór lub przynajmniej wyrażać wolę oporu, jeśli była zdolna do jego stawiania. Opór musi być poważny, a ofiara powinna stwierdzać, że nie wyraża zgody: musi także dokonać jakiegoś czynu, stanowiącego próbę przeciwdziałania przestępstwu”.

W jednej ze spraw Sąd Apelacyjny zawiesił wyrok więzienia za zgwałcenie na tej podstawie, że dziecko, nie potrafiło dowieść że stawiało fizyczny opór spowodowany strachem przed napastnikiem.

Barbara miała 15 lat, gdy została zgwałcona przez 40. letniego mężczyznę. Został on skazany na 3,5 roku pozbawienia wolności, ale po odwołaniu wyrok został zawieszony i zmniejszony. Sąd apelacyjny stwierdził że przemoc fizyczna „nie może zostać ustalona bez wątpliwości na podstawie jej zeznania, lecz tylko na podstawie opinii psychiatry stwierdzającej, że sposób działania napastnika oraz jego większa siła powstrzymała ją przed skuteczną obroną”.

Umieszczenie prawa kobiet do autonomii i równości seksualnej w węgierskich przepisach prawnych wymaga zmiany definicji zgwałcenia i przemocy seksualnej. Musi ona przewidywać, że zgwałcenie może zostać popełnione umyślnie jak i nieumyślnie. Wina umyślna oznacza, że sprawca jest świadomy braku zgody na odbycie stosunku. Wina nieumyślna oznacza, że sprawca nie jest świadom braku takiej zgody. Taka definicja nie wpływa na rozłożenie ciężaru dowodu lub na domniemanie niewinności oskarżonego. Oskarżyciel nadal musi udowodnić że nie było zgody lub przyzwolenia.

Brak wymierzania sprawiedliwości oraz nie zapewnianie zadośćuczynienia

Podczas stosowania procedur i przepisów prawa karnego pokrzywdzone często nie mają zapewnionej ochrony. Także sama praktyka stawia w tym zakresie większe przeszkody niż samo prawo. Powszechnie występujące w wymiarze sprawiedliwości uprzedzenia wobec samego faktu zgwałcenia jak i wobec kobiet składających doniesienia o zgwałceniu skutkują strachem przed zgłaszaniem przestępstw seksualnych.

Powody dla których ofiary nie zgłaszają tego typu przestępstw są dość złożone. Często kobiety te żyją w strachu przed zemstą ze strony napastnika oraz jego znajomych oraz obawiają się napiętnowania i ośmieszenia. Nie mają także zaufania do wymiaru sprawiedliwości i służby zdrowia. Nawet jeśli są właścicielkami domów, w którym mieszkają z partnerem – napastnikiem, ten może odmówić opuszczenia go, a policja może zwlekać z interwencją, jeśli pokrzywdzona nie odniosła poważnych uszkodzeń ciała. Milczenie ze strony pokrzywdzonych może także wynikać z zależności ekonomicznej. Bezrobocie jest szczególnie wysokie na terenach wiejskich oraz wśród matek z małymi dziećmi.

Bardzo często policja nie prowadzi rzetelnych śledztwa w przypadku zgłoszenia przestępstwa na tle seksualnym. Akta śledztw przesyłane do sądów są zbyt formalne i najczęściej bezużyteczne. Ważne dowody, takie jak np. poplamione ubrania, nie są zabezpieczane na potrzeby postępowania karnego. Dodatkowo rezygnuje się z poszukiwania i przesłuchiwania świadków zdarzeń.

Po tym jak Sztella zgłosiła, że były mąż ją zgwałcił, dwóch interweniujących policjantów wysłuchało tylko jego wersji na zewnątrz budynku i nawet nie weszli do środka by zbadać miejsce przestępstwa albo by przesłuchać pokrzywdzoną. Sztella została wkrótce zabrana przez ambulans. Po kilku

miesiącach policja stwierdziła, że przestępstwa nie można udowodnić, a w związku z tym nie można oczekiwać na wyniki śledztwa. Stella musiała wszcząć sprawę z oskarżenia prywatnego. Sąd orzekł iż brak jest dowodów do skazania byłego męża Stelli.

Rozmowy przeprowadzane przez AI z policjantami ukazały wiele uprzedzeń w stosunku do zgwałceń oraz do zgłaszających je kobiet:

„Czym jest gwałt? Jest to coś innego z punktu widzenia kobiety i z punktu widzenia mężczyzny... [Oskarżenie kogoś o gwałt] może być bardzo dobrym argumentem dla kobiet które chcą rozwodu i walczą o prawo do opieki nad dziećmi. Każdy może uderzyć głową o stół. Dlaczego policjanci, sędziowie, prokuratorzy mieliby różnić się od społeczeństwa?... Kobiety często zmieniają zdanie i nie chcą wnosić oskarżenia.”

Węgierskie badanie na temat reakcji organów państwa na zgłoszenia o przemocy domowej ukazuje, że policja często odmawia prowadzenia śledztwa. Powodem tych decyzji jest brak wiary w historię kobiet, albo fakt, że w obecności napastnika ofiara bierze winę na siebie. Policja często zniechęca kobiety do zgłaszania przestępstw sugerując, że trudno będzie udowodnić winę sprawcy lub nie przechowuje zgłoszeń, które następnie nie są badane.

Poważnym problemem jest negatywne nastawienie z jakim spotykają się kobiety podczas zgłaszania przestępstw seksualnych oraz podczas kontaktów z policjantami. Wyżsi oficerowie wykazywali silne uprzedzenia oraz zwykli przerzucać winę na ofiary nie tylko za nie zgłaszanie przestępstw a także za sam fakt zaistnienia przestępstwa. Policyjny ekspert do spraw zgwałceń powitał w 2006 r. przedstawiciela AI takimi oto słowami:

„Czy to ty przychodzisz aby porozmawiać o ptaszkach które zostały tutaj przywiezione i twierdzą że zostały zgwałcone?... Przynajmniej 85 procent z nich to dziwki. Najpierw chcą seksu, ale potem nie mogą się dogadać. To są prostytutki: jawne lub ukryte. Ekspert to widzi.”

Z takim nastawieniem można spotkać się także w sądach i innych organach wymiaru sprawiedliwości.

Przesłuchania sądowe w sprawie Dory, kobiety chorej psychicznie która została zbiorowo zgwałcona i torturowana ciągnęły się latami. Pomimo, że dwóch mężczyzn początkowo zostało skazanych na kary pozbawienia wolności za czyn nieprzyzwoity, to po ponownym procesie i o zmianie kwalifikacji czynu na znieważenie, jeden mężczyzna został uniewinniony, a drugi skazany na grzywnę. Sąd orzekł jednocześnie, że Dora rzekomo przyznała, że w przeszłości była prostytutką.

Świadkowie oraz pokrzywdzone nie są właściwie chronione przed zastraszaniem przez oskarżonych i inne osoby. Oskarżony ma prawo zadawać bezpośrednio pytania pokrzywdzonej zarówno na policji jak i przed sądem. Do takich konfrontacji często dochodzi więcej niż jeden raz. Pewien policjant powiedział AI: „Gdy pracowałem jako śledczy uważałem, że jest to niepotrzebne i traumatyczne przeżycie”.

Trauma powtarza się w sądzie.

Chociaż nastoletnia Eva ciągle powtarzała w sądzie że została zgwałcona, podczas jednego przesłuchania powiedziała że seks odbył się za jej zgodą. Nagrania sądowe pokazują, że niechętnie odpowiadała, ledwie mówiła, jej wypowiedz była nieskładna w przeciwieństwie do poprzednich zeznań. Rodzina i znajomi oskarżonego byli w tym dniu na sali. Na następnym przesłuchaniu, powiedziała że była wcześniej zastraszana przez jego krewnych przy wejściu do sądu. Potwierdził to nauczyciel, który odprowadzał ją do sądu. Pomimo tego oskarżony został uniewinniony.

Brak danych i wsparcia

Rząd nie prowadzi statystyk i ani aktualizowanych badań, które stanowiłyby podstawę kształtowania polityki i reform legislacyjnych w dziedzinie przestępstw seksualnych. Brakuje także szkoleń, które pomogłyby zmienić powszechnie panujące błędne opinie dotyczące roli kobiet, co z kolei blokuje dostęp do profesjonalnego wsparcia.

Policja i prokuratura dysponują statystykami odnośnie zgwałceń i innych przestępstw na tle seksualnym oraz przemocy domowej. Jednak pokazują one jedynie liczbę spraw, w których policja

wszczęła dochodzenie. Liczba doniesień, włącznie z tymi oddalonymi bez wszczęcia dochodzenia, nie jest odnotowywana. Niejasne więc pozostaje, jak wiele spraw nie zostało podjętych z powodu braku nacisku pokrzywdzonych na prowadzenie śledztw lub po stwierdzeniu przez policję braku wystarczającej ilości dowodów do wniesienia oskarżenia.

Podobnie jak policja i prokuratura tak i inne odpowiedzialne za te kwestie instytucje nie prowadzą badań nad przyczynami rzadkości zgłaszania policji faktu zaistnienia przestępstwa na tle seksualnym. Nie analizuje się również wpływu doświadczeń dziewcząt i kobiet, które wniosły oskarżenia przeciwko gwałcicielom na ich dalsze życie, ani kwestii odpowiedzialności państwa na podstawie międzynarodowych aktów praw człowieka.

Mimo, iż policja wprowadziła kilka pozytywnych zmian w tej materii, reszta systemu wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych pozostaje w tyle. Istnieje pilna potrzeba wprowadzenia specjalistycznych szkoleń dla funkcjonariuszy porządku prawnego, prokuratorów, personelu kryminalistycznego, personelu medycznego oraz sędziów. Takie szkolenia powinny zapewnić, że system wymiaru sprawiedliwości będzie efektywnie reagował na zgłoszenia dotyczące przemocy seksualnej, dochodził sprawiedliwości poprzez energiczne prowadzenie postępowań oraz odpowiednio karał sprawców. Mimo, iż dwustu czterdziestu funkcjonariuszy policji w całych Węgrzech zostało profesjonalnie przeszkolonych w 2004 r., a dalszych osiemdziesięciu w 2005 r., to wciąż brakuje funduszy na tego rodzaju szkolenia.

Osoby, które doświadczyły przemocy seksualnej powinny mieć zapewniony dostęp do pomocy socjalnej, psychologicznej i prawnej oraz innego profesjonalnego doradztwa i terapii. Lekarze i psycholodzy na Węgrzech zwykle nie zadają odpowiednich pytań kobietom szukającym pomocy medycznej, nawet gdy ich obrażenia mogły być rezultatem przemocy domowej. Zaświadczenia lekarskie zawierają tylko informacje, jakie przedstawiła kobieta. Jeśli mówi ona jedynie o urazach fizycznych, specjaliści nie pytają jej, czy doświadczyła także ataku na tle seksualnym.

Po tym jak Zsuzsa została zbiorowo zgwałcona, jej bratowa zabrała ją do ginekologa i poinformowała asystenta o tym co zaszło. Mimo to lekarz jedynie usunął tampon, który znalazł się w szyjce macicy Zsuzsy na skutek zgwałcenia i nie zadawał żadnych dodatkowych pytań. Policja zabrała później Zsuzsę na badania do innego ginekologa, który szczegółowo określił jej wewnętrzne obrażenia. W trakcie postępowania w sądzie ujawniły się różnice pomiędzy raportami tych dwóch badań lekarskich.

Na Węgrzech, badania z zakresu medycyny sądowej przeprowadzane na kobietach, które doświadczyły gwałtu lub napaści na tle seksualnym, przeprowadzane są przez ginekologów w szpitalach, a nie przez specjalnie przeszkolonych fachowców. Węgrom brakuje specjalistycznych centrów mogących zapewniających zarówno odpowiednią terapię dla ofiar ataków na tle seksualnym jak i zajmujących się zbieraniem dowodów zgodnie z wymogami wymiaru sprawiedliwości.

Rekomendacje

Amnesty International wzywa rząd Węgier do:

Reformy prawa

- Wnieść poprawki do kodeksu karnego (artykuły 197 i 198) tak, by zdefiniować zgwałcenie i inne przestępstwa z użyciem przemocy seksualnej jako przestępstwa przeciwko wolności i integralności fizycznej, psychologicznej i seksualnej, a nie jedynie jako przestępstwa przeciwko moralności seksualnej.
- Wnieść poprawki do kodeksu karnego (artykuły 197 i 198) wskazujące na autonomię seksualną i fizyczną integralność człowieka. Przy dowodzeniu, że doszło do zgwałcenia lub innych przestępstw z użyciem przemocy seksualnej, przedmiotem dowodzenia powinna być wykazanie istnienia przyzwolenia lub „niewymuszonej zgody” na odbycie stosunku, natomiast nie powinno się dowodzić, że miał miejsce fizyczny opór. Kodeks powinien przedstawiać otwartą listę przykładów ilustrujących sytuacje, w których przyzwolenie lub niewymuszona zgoda nie zachodzi, takich jak wtedy, gdy osoba poddaje się gwałtowi ze strachu przed poważną krzywdą lub z powodu spożycia nadmiernej ilości alkoholu.

Zapewnienia sprawiedliwości i efektywnego zadośćuczynienia

- Zrewidować, ocenić i wdrożyć przepisy prawne, procedury i wytyczne dla prowadzonych przez policję postępowań – w szczególności w związku z pierwszą reakcją na zgłoszenie, rejestrowaniem i ściganiem skarg (włącznie z tymi, które zostały wycofane), zbieraniem dowodów, badaniami z zakresu medycyny sądowej, przyjmowaniem zeznań i przesłuchiowaniem lub aresztowaniem podejrzanych. Zmiany te mają zapewnić, że prawo, procedury i wytyczne będą stosowane tak samo ściśle w sprawach zgwałceń oraz innych przestępstwach przemocy seksualnej i domowej, jak w przypadku innych poważnych przestępstw przeciwko osobie.
- Utworzyć specjalne centra, na przykład centra kryzysowe dla pokrzywdzonych przez gwałty lub przemoc seksualną, zapewniające zarówno dobrej jakości usługi z zakresu medycyny sądowej, które służyć będą efektywnemu ściganiu, jak i wsparcie dla pokrzywdzonych (patrz poniżej) Takie centra mogą być zakładane w szpitalach.
- Ustanowić efektywne mechanizmy pozwalające policji podejmować bezzwłoczne działania przeciwko sprawcom przemocy seksualnej i domowej, na przykład poprzez wydawanie i wdrażanie sądowych nakazów kontroli sprawców oraz wprowadzenie programów ochrony świadków, mających na celu zabezpieczenie poszkodowanych i świadków przed zagrożeniem przed, w trakcie i po zakończeniu postępowania karnego.
- Przydzielić sprawy o zgwałcenie oraz o inne przestępstwa seksualne, a także dotyczące przemocy domowej specjalnie przeszkolonym prokuratorom.
- Zapewnić skuteczną kontrolę budynków sądów i sal sądowych, tak, by podczas procesów chronić świadków, włącznie z poszkodowanymi, przed groźbami i zastraszaniem. Powinno się wziąć pod uwagę takie środki jak obecność osoby wspierającej pokrzywdzoną, wprowadzenie ekranów uniemożliwiających oskarżonemu lub publiczności patrzeć na świadków lub poszkodowanych w trakcie przedstawiania dowodów.
- Zapewnić bezzwłoczne, pełne, niezależne i bezstronne śledztwa we wszystkich sprawach, w których policja nie prowadziła we właściwy sposób spraw o zgwałcenie i inne przestępstwa przemocy seksualnej. Policjanci i urzędnicy państwowi, którzy mimo wyraźnego wymogu nie wykonywali swego obowiązku ochrony kobiet i zapobiegania przemocy, powinni zostać pociągnięci do odpowiedzialności.
- Wprowadzić specjalistyczne programy terapeutyczne dla sprawców gwałtów, innych przestępstw z użyciem przemocy na tle seksualnym oraz przemocy domowej. W realizację tych programów powinni być zaangażowani fachowcy i organizacje pozarządowe posiadające specjalistyczną wiedzę w dziedzinie przemocy wobec kobiet i przemocy domowej. Celem tych programów powinno być zapobieganie powrotowi do popełniania tych przestępstw.

Umocnienia profesjonalnych standardów i szkoleń

- Zbierać dane i publikować informacje statystyczne na temat zgwałceń oraz innych przestępstw seksualnych, a także na temat przemocy domowej, w szczególności o:
  - powszechności występowania tych przestępstw,
  - liczbie skarg wnoszonych na policję – włącznie z tymi, które oddalono bez wszczynania dochodzenia – oraz o liczbie skarg wycofanych i dochodzeń zakończonych przez policję lub prokuraturę przed wniesieniem sprawy do sądu,
  - liczbie skarg zakończonych wniesieniem oskarżenia.
- Prowadzić lub zlecać badania nad:
  - przyczynami niskiego poziomu zgłaszania na policję faktu popełnienia przestępstw na tle seksualnym, wnoszenia oskarżenia w tych sprawach i wyroków skazujących

- doświadczeniami dziewcząt i kobiet, które naciskały na wnoszenie zarzutów przeciwko gwałcicielom
- przykładami najlepszych praktyk dających państwu możliwość wypełniania swoich zobowiązań związanych z zapobieganiem zgwałceniom, przestępstwom na tle seksualnym i przemocy domowej, oskarżaniem sprawców i udzielaniem ochrony pokrzywdzonym zgodnie ze standardami międzynarodowymi.
- Takie badania powinny być podstawą dla istotnych inicjatyw politycznych, legislacyjnych i szkoleniowych.
- Przetłumaczyć, rozpowszechnić i włączyć do programu szkoleń dla personelu medycznego przyjęte w 2003 roku przez Światową Organizację Zdrowia Dyrektywy w sprawie opieki medycznej i prawnej dla osób pokrzywdzonych przez przemoc seksualną.
- Wprowadzić i sfinansować specjalistyczne szkolenia i wytyczne dla policji, sędziów, prokuratorów, obrońców i innych osób zaangażowanych w sprawy kobiet pokrzywdzonych przez gwałt oraz inne przestępstwa przemocy seksualnej i domowej. W prowadzenie i tworzenie takich szkoleń i wytycznych powinni być zaangażowani fachowcy i organizacje pozarządowe specjalizujące się w sprawach przemocy przeciwko kobietom i przemocy domowej. Powinny one dotyczyć:
  - natury przemocy wobec kobiet, szczególnie w powiązaniu z tymi przestępstwami, w celu eliminowania przesądów i stereotypów o ofiarach i sprawcach
  - efektywnego prowadzenia dochodzeń i wnoszenia oskarżenia oraz wprowadzania wytycznych w sprawie wydawania wyroków, aby kary były współmierne do wagi przestępstw.
- Podnosić standardy badań z zakresu medycyny sądowej i zabiegów medycznych dla pokrzywdzonych przez gwałt i inne przestępstwa z użyciem przemocy seksualnej i domowej, poprzez wprowadzanie standardów i protokołów bazujących na najlepszej praktyce w zakresie zbierania dowodów przez personel medyczny, włącznie z używaniem narzędzi dowodowych.
- Zapewnić wszelką pomoc dla poszkodowanych, w tym także w ramach zbierania dowodów, bez wywierania na nich presji w kwestii wniesienia lub wycofania skargi, unikając przy tym procedur i praktyk, które mogą w trakcie postępowania wywołać u poszkodowanych ponowny uraz i prowadzić do niechęci z ich strony do dalszego występowania w sprawie
- Promować dostęp poszkodowanych do badań prowadzonych przez kobiety zajmujące się medycyną sądową.
- Zapewnić programy ochrony świadków przed, podczas i po zakończeniu postępowania karnego, włączając w to wydawanie i wdrażanie decyzji sądów, mających za cel ochronię skarżących i świadków.
- Włączyć perspektywę płci do systemu wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych

Zapewnienia wsparcia i pomocy dla poszkodowanych

- Zapewnić, że policja prowadząc dochodzenia w sprawie zgwałceń i innych przestępstw przemocy seksualnej i domowej, po pojawieniu się na miejscu zdarzenia będzie informowała poszkodowane o dostępnych służbach pomocowych, włącznie ze schroniskami i centrami interwencji kryzysowej. Takie informacje powinny być udzielane bez obecności sprawcy, bez względu na to, czy pokrzywdzona o nie zapyta.
- Ustanowić specjalne centra, np. centra kryzysowe dla pokrzywdzonych przez gwałty lub przemoc seksualną, które udzielałyby wszelkiej pomocy. Chodzi tu zarówno o odpowiednią terapię połączoną z opieką psychologiczną, interwencją kryzysową i doradztwem prawnym – jak i o najlepszej jakości praktyki z zakresu medycyny sądowej, ukierunkowane na efektywność dochodzenia (patrz powyżej). Takie centra mogą być zakładane w szpitalach.

- Zapewnić i finansować specjalistyczne szkolenia i dyrektywy dla służby zdrowia, pracowników socjalnych i innych służb zaangażowanych w udzielanie pomocy kobietom pokrzywdzonym przez gwałt oraz przemoc seksualną i domową. W tworzenie takich szkoleń i dyrektyw powinni być zaangażowani fachowcy oraz organizacje pozarządowe specjalizujące się w sprawach przemocy wobec kobiet i przemocy domowej. Powinny one dotyczyć:
  - natury przemocy wobec kobiet, w szczególności w powiązaniu z tymi przestępstwami
  - społecznych uprzedzeń związanych z przemocą wobec kobiet
  - doradztwa w kwestii dostępności wszelkiej pomocy, włącznie ze schroniskami, pomocą medyczną, prawną i innymi formami wsparcia
- Zapewnić fachowe wsparcie, włącznie z pomocą psychologiczną, dla pokrzywdzonych, które dostarczają dowodów policji lub podczas postępowania sądowego
- Stworzyć i finansować schroniska dla kobiet narażonych na gwałty i przemoc seksualną ze strony partnerów. Zapewnić, by kobiety narażone na te przestępstwa miały zabezpieczone prawo własności co do domów, które dzieliły z partnerami.

Informowania publicznego i edukacji

- Organizować i finansować edukację publiczną dotyczącą prawa kobiet do wolności od przemocy, wykazując, że gwałt i inne formy przemocy są manifestacją nierówności w relacjach między mężczyzną a kobietą, co prowadzi do dominacji mężczyzn nad kobietami i dyskryminacji kobiet
- We współpracy ze służbą zdrowia i organizacjami pozarządowymi przygotować i rozpowszechnić materiały edukacyjne i informacje na temat dostępnych instytucji zapewniających pomoc dla osób zgwałconych lub poszkodowanych przez inne przestępstwa na tle seksualnym lub przemoc domową.
- Włączyć edukację o równości i wzajemnym szacunku dla płci przeciwnej oraz o zapobieganiu przemocy wobec kobiet do programu zajęć szkół podstawowych i średnich.

Powyższy tekst stanowi nieoficjalne tłumaczenie skrótu raportu *Węgry: Nie słyszany płacz. Brak ochrony kobiet przed gwałtami małżeńskimi oraz innymi formami przemocy seksualnej w rodzinie* (AI Index: EUR 27/002/2007) z maja 2007 r. Pełny raport dostępny jest na stronie internetowej www.amnesty.org

Tłumaczenie: Aleksandra Adamczyk, Marta Zjawin